

amely hallatlanul izgalmassá teszi a művet. M. Kiss Sándor kötete egy rendkívül személyes találkozás a történelemmel: a történelemmel foglalkozó, s ezen keresztül a történelmet alakító ember találkozása történetekkel, személyekkel. Ifjú történészként egészen egyedülálló kapcsolatba került vizsgált korszakának, „témájának” szereplőivel, akikkel éveken, sokszor évtizedeken keresztül beszéltek át mindazt, amin ők keresztülmentek. A kép, amit M. Kiss ezekből a kapcsolatokból, találkozásokból és persze a szakma szabályai szerint rendkívül alaposan elvégzett kutatásokból összeállít, nagy alázattal megírt történelem. Ahogy a szerző írja: „Nagy tapasztalat az a közelmúlt kérdéseivel foglalkozó olvasónak és írónak egyaránt: amit átéltél, úgy értékelj, hogy vedd észre a korszakból fakadó kötöttségeket, majd emelkedj ezen felül.”

Most, amikor az embereket egyre kevésbé érdekli a történelem, s csak az olyan nagy csomópontoknál hajlamosak „elálldogálni” egy kicsit, mint például ’56, nagyon fontos, hogy ismerjük az oda és az onnan vezető utakat, a történelmet alakító embereket, emberi sorsokat. Feltétlenül olvasandó könyv.

SZENTPÁLY-JUHÁSZ MIKLÓS

(*Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2006, 446 oldal, 3900 Ft*)

**HORVÁTH MIKLÓS –
TULIPÁN ÉVA:**

***Keresztutak
Magyar Néphadsereg, 1956***

„Amikor a halálos ítéletek száma elérte az ellenforradalmi eseményekben ártalmatlanul elhunytak számát, arra kértem az elvtársakat, hogy álljanak le” – mondta Kádár János 1985-ben Moszkvában Mihail Gorbacsovna.

Hammurapi babiloni uralkodó nagy valószínűséggel nem gondolta, hogy halála után csaknem négy évezreddel egyes politikusok még mindig előszeretettel alkalmazzák majd az általa bevezetett „szemet szemért, fogat fogért” elvet. Persze az is valószínű, hogy a későbbi vidámnak mondott barakk ajtónállója sem a babiloni uralkodóra gondolt az 1956-os forradalom leverését követő években. A nemrégiben megjelent *Keresztutak* című könyv egyik szerzője, Horváth Miklós szerint Kádár János leginkább a bosszúra gondolt. Törekvése az volt, hogy a rendszer védelmében elesett minden egyes személy halálát legalább egy „ellenforradalmár” kivégzésével egyenlítse ki. Hogy minél több ember kivégzését tudja legitimálni, már csak egy kisebb trükköt kellett alkalmaznia: sok esetben olyanokat is hősi halottá nyilvánítottak, akik nem a kommunista rendszer védelmében, hanem más módon, esetleg éppen szovjet golyóktól haltak meg.

1989 óta számtalan átfogó munka, dokumentumkötet és tanulmány jelent meg, amely az 1956-os forradalom és szabadságharc történetével foglalkozik. Ez a tény arra sarkallta a szerzőket, hogy a legkevésbé feltárt területek bemutatására törekedjenek. Ezért állították kutatásuk középpontjába az eddig szinte teljesen ismeretlen témát, a magyar katonák és 1956 viszonyát.

Tulipán Éva és Horváth Miklós sok fontos, eddig fel nem tett, fel nem tehetett kérdésre keresett választ. Mindezeket felsorolni a rövidre szabott terjedelem miatt lehetetlen. De fontos tényeket tudunk meg a könyvből: hogyan alakult a néphadsereg az 1956-os forradalom előtt, a politikai változásokkal párhuzamosan, illetve milyen szerepet játszott a későbbi fegyveres konfliktusokban, s milyen véráldozatot követelt a későbbi bosszúhadjárat.

A hadsereget ért megtorlás részeként értelmezhetjük azt aényt, hogy a teljes katonai veszteség csaknem kétharmadát a szovjet csapatoktól szenvedtük el. Az e témakörben folytatott kutatások egyik legfontosabb felismerése, hogy a katonák csaknem felét, 107 főt – ebből csak november 4-én hatvannégyet – a szovjet katonák lőtték le, végeztek ki. A BM alárendeltségébe tartozó állományból erőszakos cselekmények következtében 155 főt veszttette életét.

A határőrség állományából október és november hónapokban egyes források szerint 12, más források szerint 15 fő veszttette életét. Ebből a kategóriából a felkelőkkel folytatott harc következtében 2-4 fő halt meg, és a legtöbben – tizennégyen – a Pártközpontnál kialakult tűzharcban sebesültek meg.

A könyv több mint felét az adatkészlet teszi ki, amely többek között tartalmazza a néphadsereg állományából elhunyt személyeket, minden adatukkal együtt, így természetesen azt is, hol, mikor, milyen körülmények között veszttették életüket. Az olvasó talán a könyv ezen részében szembesül leginkább azzal a hatalmas munkával, amelyet a szerzők végeztek. Ezen adatokhoz ugyanis halotti anyakönyvek ezreit kellett átneézni. Megtalálhatók itt természetesen a megtorlás során kivégzett vagy börtönbüntetésre ítélt katonák adatai is.

Az 1956-os forradalom kutatásának fontos állomása, hogy ez a munka megjelent. A könyv szikár adatai, megdöbbentő kutatási eredményei mellbe vágóak. Hogy stílszerűek maradjunk, Sztálin híres mondását üzenhetjük legjobb magyar tanítványainak öt évtized távlatából is: a tények macacs dolgok.

TULOK PÉTER

(*H&T Kiadó, Budapest, 2006, 310 oldal, 2900 Ft*)